

RELIGIONS VETARNA

Utbildar om religion, migration & kulturmöten.

Utbildningssammanfattning

Möten över kulturgränser: utmaningar och möjligheter

Utbildning för personal/personer som möter målgruppen
inom ramen för Projekt Kompetensintegration Blekinge

Bakgrund till kulturmöten: klanen, släkten och familjens betydelse

Vad är en klan? Exempel från Somalia

- Somalia är ett av många länder där klanen och klangemenskapen är centrala i det sociala såväl som i det politiska livet.
- Storfamiljen, snarare än kärnfamiljen, är i centrum.
- Klaner kan beskrivas som stora släktgrupper enade under gemensamma förfäder. Förfäder många generationer (upp till ca 30) tillbaka i tid kan definiera och avgränsa stora politiska grupper, där medlemmarna idag generellt har lösare band till varandra. Förfäder några generationer tillbaka definierar och avgränsar grupper/enheter där medlemmarna har starkare band.
- Exempel: den *mag*-betalande (mag = blodspengar) gruppen som enas kring en förfader 4-8 generationer tillbaka. De flesta somalier tillhör en mag-betalande grupp och har skyldigheter och rättigheter kopplade till denna grupp utifrån klansamhällets rättssystem: *sedvanerätten*.
- Samma grundstruktur (klanstruktur) återkommer i flera länder. Exempel: Somalia, Irak och Afghanistan.
- De flesta klansystem är *patrilinejära*: man ärver sin klantillhörighet på faderns sida.

Några grundläggande skillnader mellan olika samhällstyper:

Det liberala samhället

- Rättigheter och skyldigheter kopplas till individen
- Centralisering av makt
- Grundläggande värde: individens autonomi
- Hantering av konflikter kopplas till rättsstaten
- Status kopplas huvudsakligen till individuella meriter, ställningstaganden, karaktärsdrag, etc.

Klansamhället

- Rättigheter och skyldigheter kopplas till familjen och släkten
- Avcentralisering av makt
- Grundläggande värde: solidaritet, lojalitet till kollektivet
- Hantering av konflikter kopplas till familjen och släkten
- Status får man huvudsakligen utifrån gruppstillhörighet och heder

Hederskulturella normer och värderingar i klansamhället

Vad utmärker *heder* med ursprung i klansamhällen?

- Kollektivt
- Vidmakthåller klanstrukturen
- Könskodat, kvinnor drabbas hårdare än män. Vanligt dock att både kvinnor och män upprätthåller strukturen.
- Beroende av *yttre aspekter*, hur saker och ting uppfattas
- Kan *legitimeras* på flera olika sätt: kulturellt, religiöst, etc.
- Kan *förstärkas* i exilen

Referenser

Brinkemo, P. & Lundberg, J. (2018). *Klanen: individ, klan och samhälle från antikens Grekland till dagens Sverige*. Stockholm: Timbro förlag.

Brinkemo, P. 2014. *Mellan Klan och Stat – Somalier i Sverige*. Timbro, Livonia, Lettland

Bäckström Lerneby, J. (2020). *Familjen*. Stockholm: Mondial.

Gundel, Joakim. (2006). *The predicament of the "Oday": the role of traditional structures in security, rights, law and development in Somalia*. Danish refugee council.

Eldén, Åsa. (2003). *Heder på liv och död: våldsamma berättelser om rykten, oskuld och heder*. Diss. (sammanfattning) Uppsala: Univ., 2003. Uppsala.

Melander, C. (2009). *Inom transnationella och lokala sociala världar: om sociala stödutbyten och försörjningsstrategier bland svensksomalier*. Göteborg: Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.

Wiener, M. S. 2015. *Klanvälde – Från Stamsamhälle till Rättsstat*. Scandbook, Dualis förlag Ludvika.

Wikan, U. (2010). *En fråga om heder*. ([Ny utg.]). Stockholm: Ordfront.

Wikan, U. (2009). *Om heder*. Göteborg: Daidalos.

Värde- och normkrockar i kulturmötet

Värderingar i Sverige

Enligt kulturkartan från forskningsprojektet World Values Survey framstår svenskarna som de mest avvikande av alla folk på jorden. Inget folk hamnar så långt ifrån den genomsnittliga världsmedborgaren – när det gäller värderingar – som svensken.

Förslag på vad som skulle kunna vara centrala värderingar inom svensk majoritetskultur:

Individualism, jämställdhet, fri sexualitet, jämlikhet, sekularism, djurrättigheter, barns rättigheter, tolerans, rationalitet, antirasism, hederlighet, förtroende för myndigheter/stat

Att tänka på – värderingar i kulturmötet

- Värdekrockar kan (oftast) **inte enbart** hanteras med kunskaper om kulturella skillnader!
- Om det finns reella värdekrockar – vilket värde har företräde?
- Var medveten om maktförhållanden mellan majoritet – minoritet. Majoriteten har oftast (redan) satt standarden.
- Var också medveten om maktförhållanden och hierarkier **inom** minoritetsgrupper: (män/kvinnor, vuxna/barn, hetero/hbtq-personer)
- Se upp med att relativisera!

Referenser

Berggren, H. & Trägårdh, L. (2009). *Är svensken människa? Gemenskap och oberoende i det moderna Sverige*. (Ny utg.). Stockholm: Norstedt.

Göndör, E. (2017). *Religionskollision: majoritet, minoritet och toleransens gränser*. Stockholm: Timbro.

Johansson Heinö, A. (2015). *Farväl till folkhemmet: frihet, jämlikhet och sammanhållning i invandrarlandet Sverige*. (1. utg.) Stockholm: Timbro.

Johansson Heinö, A. (2012). *Gillar vi olika? Hur den svenska likhetsnormen hindrar integrationen*. Stockholm: Timbro.

Okin, S.M. (2002). *Mångkulturalism - kvinnor i kläm?*. Göteborg: Daidalos.

World Value Survey

<http://www.worldvaluessurvey.org/wvs.jsp>

<https://www.iffs.se/world-values-survey/>

Diskrimineringsombudsmannens bedömning av separata badtider i olika fall:

<https://www.do.se/globalassets/stallningstaganden/varor-och-tjanster/tillsynsbeslut-konsseparerade-oppettider-stockholm-gra2016-8.pdf>

Interkulturell kommunikation

Det kulturella isberget

- En kulturs ytstruktur: Kläder, mat, dans, konst, symboler, kroppsliga uttryck och markörer, etc.
- En kulturs djupstruktur: Värderingar, normer, attityder, trosuppfattningar, (bakgrunds)antaganden, självklarheter

Muntlig / skriftlig språkkultur (koppling till klan/stat dimensionen)

- Muntlig språkkultur: Tillit till personer / personliga kontakter; *vem* som förmedlar ett budskap har stor betydelse för hur informationen uppfattas. Personer med hög status och högt förtroende i det egna nätverket / gruppen har en viktig roll när det gäller informationsförmedling. Låg grad av ansiktslös information.
- Skriftlig språkkultur: Tillit till systemet. Information som kopplas till myndigheter tas på stort på allvar. Hög grad av ansiktslös information - information som förmedlas utan att man har en personlig relation till avsändaren (exempelvis information från myndigheter)

Icke-verbal kommunikation

- Står för ca 2/3 av kommunikationen, ofta lågmedvetandenivå. Exempel med relevans för kulturmöten: ögonkontakt, beröring, avstånd.

Individ och kultur

- Viktigt i interkulturella möten att både se (och vara medveten om) kulturella mönster *och* individuella variationer.
- Ett ensidigt individfokus kan missa förväntningar, påverkan eller kontroll från grupper, familj eller religion; kollektiva referensramar, kollektiva begrepp, ex. skam, heder. Samt kulturella normer och kulturella "självklarheter".
- Ett ensidigt kulturfokus kan innebära att fördomar och stereotyper om kultur/religion/grupp tar över, att man underskattar individuell agens, samt möjlighet för individen att själv påverka eller förhålla sig till sin situation/grupp/kultur.
- Kulturfokus är också känsligt för bekräftelsebias, det vill säga selektiv uppmärksamhet kring sådant hos en person som bekräftar det man redan tror om personens kultur, religion eller grupp.

Tips och praktisk vägledning i interkulturell kommunikation

- Utforska referenspunkter i förståelse. Vilka föreställningar kring ex. skola/vård/myndigheter har personerna vi möter? Hur färgar deras referenspunkter kommunikationen?
- Dela antaganden och viljan att förstå. I situationer av total oförståelse: ge uttryck för viljan att förstå!
- Finns det stödpersoner i förståelse? Vilka i personens nätverk kan hjälpa personen att förstå och tolka ett budskap?
- Var medveten om känslors betydelse. Känslor påverkar!
- Var medveten om bakgrundsfaktors betydelse, ex. möten över könsgärns. Vad känns bekvämt och varför?
- Är det möjligt att använda sig av stödresurser? Kulturella brobyggare – fördelar och utmaningar?

Referenslista

Brinkemo, P. 2014. *Mellan Klan och Stat – Somalier i Sverige*. Timbro, Livonia, Lettland

Botond, A. (2017). *Kulturell psykologi*. Lund: Studentlitteratur.

Bäärnhielm, S. (2014). *Transkulturell psykiatri*. (1. utg.) Stockholm: Natur & kultur.

Bäärnhielm, S. (2003). *Clinical encounters with different illness realities. Qualitative studies of illness meaning and restructuring of illness meaning among two cultural groups of female patients in a multicultural area of Stockholm*. Doktorsavhandling. Stockholm: Division of Psychiatry, Neurotec Department, Karolinska institutet, Sweden.

Herlitz, G. (2007). *Kulturgrammatik: hur du ökar din förmåga att umgås över gränserna*. (1. [utök.] uppl.) Uppsala: Uppsala Publishing House.

Shouri, S. (2019). *Interkulturell medvetenhet: med kunskap, självkännedom, acceptans, nyfikenhet och välvilja*. Stockholm: Natur & Kultur.

Stier, J. (2009). *Kulturmöten: en introduktion till interkulturella studier*. Lund: Studentlitteratur.

Kontakt

0702-78 48 94

info@religionsvetarna.se

www.religionsvetarna.se